

A GYAKORLAT MŰHELYÉBŐL

ELTE Gyakorló Óvoda és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

Érintéstől a tanításig

Gyakorlatvezetői tapasztalatok értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirányos gyógypedagógus hallgatók korai fejlesztés területén és óvodai szinten végzett gyakorlatairól az ELTE Gyakorló Óvoda és EGYMI intézményében

BERNOLÁK DÓRA – IMRIK ESZTER

bernolak.dora@barczi.elte.hu

jobne.imrik.eszter@barczi.elte.hu

ABSZTRAKT

Írásunkban az értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirányos gyógypedagógus hallgatók intézményünkben, az ELTE Gyakorló Óvoda és EGYMI-ben folyó szakmai gyakorlatának szervezési és tartalmi kereteibe szeretnénk betekintést nyújtani. A pályaszocializáció egyik fontos állomása a szakmai képzés, melynek egyik pillére a gyakorlati ismeretek megszerzése. A hallgatók szakpedagógiai és terepgyakolata zajlik intézményünkben a korai fejlesztés és az óvodai nevelés szintjén. Jelen írásunk fókuszában az ezen a területen szerzett gyakorlatvezetői tapasztalataink megosztása áll. Bemutatásra kerül az intézményi eljárásrend, a szervezési keretek és az ezekhez kapcsolódó tapasztalatok. Megosztjuk az adott szinten szerzett gyakorlatvezetői tapasztalatainkat, a helyzetben rejlő kihívásokat és fejlődési lehetőségeket. Kitérünk a járványhelyzet során kipróbált gyakorlatvezetési lehetőségekre, összegezzük a hallgatói gyakorlatok során tapasztalt hangsúlyos kérdéseket.

Kulcsszavak: pályaszocializáció, intézményi protokoll, gyakorlatvezetői meglátások, reflektivitás, önismeret.

DOI: 10.52092/gyosze.2021.2-3.8

INTÉZMÉNYBEMUTATÁS

Intézményünk, az ELTE Gyakorló Óvoda és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény többcélú, gyógypedagógiai ellátást biztosító intézmény. Az Intézmény jogelődje 1981-ben Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flóra főigazgató asszony munkája nyomán a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Gyakorló Intézményeként jött létre (Rosta, 2006). Az intézmény jelenlegi profilját a több területen zajló szakmai munka határozza meg.

Az óvodai nevelés és fejlesztés az értelmileg akadályozott gyermekek tagozatán és a beszédfigyatekos gyermekek tagozatán valósul meg. Mindkét óvodai tagozaton két csoport működik, a gyermekek a szakértői bizottság véleménye és kijelölése alapján kerülnek az intézménybe. Az értelmileg akadályozott gyermekek tagozatán 8-10 fő a csoportlétszám. Mindkét csoportban két gyógypedagógus, a két csoportban három gyógypedagógiai asszisztens, valamint egy dajka dolgozik. A beszédfigyatekos gyermekek óvodai tagozatán a csoportlétszám 12-13 fő. Mindkét csoportban egy-egy óvodapedagógus és gyógypedagógiai asszisztens, valamint egy dajka dolgozik. A csoportokba járó gyermekek egyéni és kiscsoportos fejlesztését logopédusok látják el.

Gyógypedagógiai tanácsadáson, korai fejlesztésben a gyermekek a szakértői bizottság által történő kijelöléssel 0-5 éves korig, illetve óvodába lépésükig vehetnek részt. A fejlesztések egyéni és csoportos formában valósulnak meg, a szakértői véleményben meghatározott keretszámok alapján. Egy-egy kisgyermek 1-4 óra időtartamban jár fejlesztésre, heti rendszerességgel. Igény szerint mód van tanácsadásra is, amely többnyire nyomon követésről szól.

Módszertani központként szakmai koordináló, tanácsadó és – igény szerint – konzultációs tevékenységet végzünk hasonló területen dolgozó szakemberek számára. Intézményi feladatunk módszertani kiadványok, fejlesztő segédanyagok szerkesztése, összeállítása, valamint szakmai továbbképzéseken való részvétel.

Gyakorlóintézményként elsősorban nappali tagozatos gyógypedagógus hallgatók szakpedagógiai és terepgyakorlatát biztosítjuk az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar szakcsoportjaival szorosan együttműködve.

A GYAKORLATI KÉPZÉS HELYE A PÁLYASZOCIALIZÁCIÓBAN

Gyakorlóintézményként egyik fő feladatunk a gyógypedagógus hallgatók gyakorlati képzésében való aktív és mindig megújuló, innovatív részvétel, melyben munkatársainkkal együtt elkötelezettek vagyunk. A pályaszocializáció egyik fontos állomása a szakmai képzés szakasza, ami az elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátításának ideje. Ennek végére az egyén eljut a potenciális pályarépszerűségi szintjére, képessé válik szakmájában helytállni (Hatvani, 2006). A gyakorlati képzés pályaszocializációban betöltött helye és jelentősége egyértelmű, a mentor és gyakorlatvezető fogalma a szakirodalmi hivatkozásokban széles körben – de nem egységesen – megragadható. Hazánkban a pedagóguséletpálya-modell alapján a mentor az, aki irányítja és segíti a pedagógusjelöltek és a pályakezdők fejlődését, szakmai szocializációját, módszertani felkészültségét. A 'mentor' elnevezés használata nem egységes, egyes intézmények a gyakorlatvezető pedagógust nevezik mentornak, más intézmények szélesebben értelmezik a fogalmat (Kovács, 2015). A pedagógus-életpálya egy egész életen át tartó professzionális fejlődés, melynek egymásra épülő szakaszai a képzési szakasz, a bevezető szakasz és a folyamatos szakmai fejlődés szakasza. A mentori támogatás a pedagógusképzés során indul el, majd a pályakezdő pedagógusok támogatásával folytatódik. A mentorálás célja a képzési szakaszban a hallgatók pedagógiai kompetenciáinak fejlesztése, a bevezető szakaszban pedig a pályakezdő pedagógus szakmai megsegítése, az intézménybe való beilleszkedése és a minősítő vizsgára való felkészítése. A képzési szakaszban a gyakorlatvezető mentor feladatait a képzőintézmény gyakorlati képzési programja, a bevezető szakaszban a gyakornokot támogató mentorpedagógus feladatait az adott intézmény gyakornoki szabályzata határozza meg (Kovács, 2015). A mentor fogalmának meghatározásában a következő közös elemekben mutatkozik konszenzus a szakirodalomban: „(1) a mentor a mentorálnál nagyobb tapasztalattal és életbölcseiséggel rendelkező tanácsadó és tanító; (2) a mentor irányítja a mentoráltat és elősegíti a mentorált fejlődését; (3) a mentor és a mentorált kölcsönös bizalomra épülő érzelmi köteléket alakítanak ki” (Kovács & Fáyiné, 2015, p. 320.). A pályaszocializáció szakaszaiban más személyek jelentősége meghatározó. A pályaaorientáció során a család szerepe a hangsúlyos, a szakmai képzés idején a tanárok és kortársak hatása válik meghatározóvá. Később a pályakezdés és pályavitel során a szakmai, munkatársi kapcsolatok szocializációs hatása a legjelentősebb (Szilágyi, 1993).

A GYAKORLATVEZETÉS KERETEI

A gyakorlatszervezés intézményi keretei

A gyakorlatok egységes vezetésére kidolgoztunk egy intézményi protokollt, ami a gyakorlatvezetői munkát rendszerbe foglalja, átláthatóvá és gördülékennyé teszi. Minden, nálunk gyakorlatát végző hallgató számára egy egységes hallgatói szabályzatot is létrehoztunk. Kérjük, hogy a hallgatók a gyakorlatuk megkezdése előtt tájékozódjanak erről a honlapunkon, ugyanakkor az első gyakorlati napon is tárgyaljuk annak tartalmát.

A gyakorlatok kezdetének első napján intézménybemutatót tartunk az összes hallgató számára. Ez általában csoportos formában zajlik, egy kidolgozott, PPT-vel kísért előadás keretében. Ezt követően fontosnak tartjuk a viselkedési etikett ismertetését, amelyben tisztázzuk többek között a megfelelő megjelenést és az alapvető kommunikációs elvárásokat. Ezután minden gyakorlatvezető a saját hallgatójának ismerteti a gyakorlat tartalmát, ütemtervét és megbeszéli a felmerülő kérdéseket. Időt szánunk arra, hogy feltérképezzük, hogy mit várnak a hallgatók a gyakorlattól, és a végén mit gondolnak ebből megvalósultnak. Egy belső felhasználásra készült önkéntes, anonim kérdőív segíti ennek nyomon követését, amit a hallgatók a gyakorlatuk kezdetén és a befejezésekor kitölthetnek. A visszajelzések összesítése és elemzése több éve, az előző évek eredményeivel összevetve zajlik.

A vezetőtanárok rendszeresen részt vesznek gyakorlatvezetői teamen, ahol szervezési, aktuálisan felmerülő kérdések egyeztetésén túl tapasztalatokat cserélünk, bemutatjuk egymásnak a munkánkat. Esetenként egyéni vagy team szupervíziót is igénybe veszünk.

A járványhelyzet idején a gyakorlatok a lehetőségekhez mérten, az aktuális helyzetet folyamatosan mérlegelve, a jelenléti teljesítést preferálva zajlottak szigorú megkötések mellett. Megszerveztük a gyakorlat online teljesítési kereteit, illetve kialakítottunk egy metódust a „hibrid” módú teljesítésre, amikor részben jelenléttel, részben online módon foglalkoztattuk a hallgatókat. Célkitűzésünk volt, hogy a hallgatók, még ha szűkös időbeli keretek között is, de saját élményhez jussanak. Digitális gyakorlat esetén nem tartottunk a gyermekek számára online fejlesztő foglalkozásokat, ám otthon is alkalmazható feladatok készültek a hallgatókkal együttműködésben, melyek egyrészt a szülőknek nagy segítséget jelentettek, másrészt a jövőben is alkalmazható feladatanyagot képeznek. Minden esetben törekedtünk minél több gyakorlati tudás átadására, valósághoz közeli megoldásokra, átjárhatóvá téve a hallgatók számára az online és offline teret. Fontos volt a gyakorlat során végzett feladatok összefüggésében, hogy a hallgatók a potenciálisan jelenléti gyakorlati helyzetekhez kapcsolódhassanak, így az esetlegesen kínálkozott jelenléti gyakorlati lehetőséggel hatékonyabban tudtunk élni. Ebben nagy segítséget jelentettek az aktuális gyerekekről, gyerekcsoportról, foglalkozásokról, spontán játékhelyzetekről belső felhasználásra rögzített videófelvetelek, melyeket közösen elemeztük. A látottak alapján az adott gyerekekhez kapcsolódó adekvát foglalkozás-tervezetek, digitális anyagok, feladatok készültek. A konzultációk során levetített képi anyagokat kiegészítettük életszerű szituációk megosztásával, pedagógiai szituációk és dilemmák felvázolásával. Amennyiben jelenléti módon tudott folytatódni a gyakorlat, a mérsékelttel rendelkezésre álló időben hatékonyabban lehetett a pedagógiai munkát tervezni és megvalósítani, hiszen már előzetesen sok, plasztikus információval és benyomással rendelkeztek a hallgatók a gyerekcsoporttal kapcsolatban. Technikailag segítséget jelentett a járványhelyzet különböző fázisaiban létszámkorlát vagy távollét

esetén a streamelés lehetősége (élő adásban, rögzített kameraállásból követni az intézményben zajló eseményeket), illetve helyi adottságként a detektívtükör megléte. A digitális gyakorlat során természetesen hiányérzetet jelent, hogy a hallgatók kevésbé tudták kipróbálni motivációs képességeiket, váratlan helyzetek megoldását, mégis a kezdeti kételkedésünk ellenére a digitális gyakorlatnak sok, a valóságban kamatoztatható pozitív hozadéka lett.

A gyakorlat tartalmi keretei és célja

Intézményünkben az értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirányon tanuló hallgatók többnyire kétféle gyakorlatot teljesítenek. A nappali tagozatos gyógypedagógus hallgatók tanulmányaik 5. félévében 30 órás szakpedagógiai gyakorlatot, a 8. félévben pedig 150 órás terepgyakorlatot teljesítenek nálunk korai fejlesztés, illetve értelmileg akadályozott gyermekek óvodai tagozatának színterén.

A képzőintézmény által meghatározott célok a szakpedagógiai gyakorlatra vonatkozóan:

- „a korai fejlesztés helyszínein az elméleti tananyaggal összhangban ismerkedjenek meg a hallgatók a korai gyógypedagógiai segítségnyújtás formáival, szerezzenek gyakorlati tapasztalatot az elméleti anyag alkalmazásában, a problémák felismerésében és megoldásában, vezessenek foglalkozásrészletet, amennyiben lehetőség van rá, teljes foglalkozást
- az óvodai csoportokban hospitálással és foglalkozások vezetésével, az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásával szerezzenek készségeket az iskoláskor előtti fejlesztés terén értelmileg akadályozott kisgyermekek körében
- szerezzenek jártasságot a gyakorló tanítások során az előírt tananyagok gyakorlatba való átültetésében, oktatási-nevelési eszközök, módszerek alkalmazásában
- ismerkedjenek meg az értelmileg akadályozott gyermekek fejlesztését ellátó intézmények gyógypedagógusi munkakörével, feladatrendszerével, adminisztratív hátterével
- tanuljanak meg adott gyermekre, csoportra adekvátan tervezni” (Szakpedagógiai gyakorlati útmutató, p. 2).

A képzőintézmény által meghatározott célok a terepgyakorlatra vonatkozóan:

„A terepgyakorlat célja, hogy a hallgatók a gyógypedagógiai munkakörök tevékenységeit összefüggéseiben lássák, ezáltal elmélyítve szakmai tudásukat, valamint a terepgyakorlat lehetőséget nyújt arra, hogy a pedagógiai munkát folyamatában láthassák, tapasztalatokat szerezzenek az intézmény mindennapi működéséről, melyre a szakpedagógiai gyakorlatok során nem mindig van lehetőség. A terepgyakorlat a szakirány valamely szűkebb szakterületén zajlik, amelyet a hallgató az előjelentkezés során választhat ki.” (Terepgyakorlati útmutató, p. 2).

GYAKORLATVEZETÉS A KORAI FEJLESZTÉS TERÜLETÉN

Általános irányelvek

A korai fejlesztés színterén zömében egyéni fejlesztéseken keresztül gyakorolhatnak a hallgatók, de néhány alkalommal módjuk nyílik néhány fős csoportos foglalkozások tartására is. Ezen kívül gyógypedagógiai felmérésen hospitálhatnak, illetve lehetőségük van szülőkonzultáción is részt venniük.

A korai fejlesztés alapelvei és sajátosságai jelentős kihívást jelentenek, mert ami látszólag egyszerűnek tűnik, az valójában nehéz helyzeteket is tud teremteni. A gyermekek motiválása nagy kreativitást kíván. A játékosság átcsúszhat egy fejlesztést kevésbé tartalmazó kellemes együttlétbe, és ezekben a határt nehéz megtalálni. A szülők szemünk előtt zajló gyászfolyamata empátiát és a kompetenciahatárok pontos ismeretét kívánja. Fontos, hogy a hallgatók már a gyakorlat során figyeljenek a saját mentálhigiénéjükre, mert itt még tét nélkül tanulhatják meg, hogy mire kell figyelniük majd az önálló munkájuk során. A terepgyakorlatra sok hallgató érkezik már úgy, hogy tudja, hogy ezzel a területtel szeretne majd foglalkozni a diploma megszerzése után. Velük nagyon sokat dolgozunk az órák aprólékos elemzésével, a helyzetek átbeszélésével, az azokban jelentkező lehetőségek kiaknázásával. A tanítási órák után fontos a reális reflexió, az egymás és önmaguk értékelése. A visszajelzések építő jellegére kell törekedni, és fontos, hogy a pozitívumok is kimondásra kerüljenek, ne tekintsük ezeket evidenciáknak. Fontosnak tartjuk, hogy pozitív módon reflektáljunk az elvégzett munkára, javításaink, kritikáink és dicséreteink építő jellegűek legyenek. Törekszünk arra, hogy ne a hallgatók személyiségét minősítsük, hanem a szakmai szemléletüket formáljuk, illetve módszertani tudást adjunk át. Természetesen – mivel a gyógypedagógus a személyiségével is dolgozik –, nem marad figyelmen kívül a hallgató egyénisége, de a bíráló, értékelés sosem erre irányul.

TAPASZTALATOK SZAKPEDAGÓGIAI GYAKORLATON

A *Szakpedagógiai gyakorlatra a korai fejlesztés színterén* kettessel érkeznek a hallgatók. A legtöbb esetben elmondható, hogy ilyen kicsi gyermekkel itt találkoznak először, ritka, hogy van már bármiféle tapasztalatuk a legkisebb korosztály köréből. Továbbá újszerű helyzetet jelent, hogy a munkánknak nagyon fontos részét képezi a szülőkkel való kommunikáció, együttműködés. Ez kezdetben szorongást, ijedtséget válthat ki a hallgatókból, akik sokszor fiatalabbak a szülőknél, mégis egy kölcsönös bizalom kialakítását igényli. A viselkedési irányelvek, kommunikációs attitűdök és a gyakorlattal kapcsolatos elvárások letisztázása néhány alkalom után általában oldja ezeket a feszültségeket.

A gyakorlat hospitálásokkal kezdődik, melynek során a hallgatók az első néhány óra után odaülnek a vezetőtanár mellé, fokozatosan részt vesznek a foglalkozáson, a gyermekekkel való kapcsolat kialakítása megkezdődik. Így amikor az első saját órát tartják, már valamiféle kontaktus megindult. A hospitálásokat megbeszélések követik, amikor a feladatok megbeszélésén túl van lehetőségük reflektálni, elemezni, kérdezni. Sokszor ezek a megbeszélések egyéb szakmai témákat is felvetnek, amikről ezek során van idő beszélgetni. Ezek akár módszertani dolgok, érintve egy-nevesített terápiát, akár gyógypedagógiai etikai, erkölcsi kérdések is lehetnek, de felvetődhetnek példák, kérdések a személyes életükből is.

Az órák tartása részfoglalkozással kezdődik, amelyben vagy az én órából tartanak egy részt, vagy a két hallgató között felezzük meg az órát. A feladatokat mindig részletesen megbeszéljük, előkészítjük. Az óratervet a sablon alapján kell elkészíteniük, de sokszor tapasztalom, hogy nagyfokú segítségre van még szükségük. Leginkább a módszerek kiválasztása és hozzárendelése szokott problémát okozni, és erre – úgy vélem – azért kell nagy hangsúlyt fektetni, mert ezek átgondolásával válik tudatossá a munka, ezzel válik egy egyszerű játék helyzet fejlesztő helyzetté. Azzal a hasonlattal szoktam élni, hogy így lesz egy „baby-sitter-rel” való játéktípusból a gyermek valódi szükségleteire ható, tudatos fejlesztés.

Ezután a teljes órák tartása következik. Mivel ezen a gyakorlaton még nem tanítanak sokat, ezért az a célom, hogy olyan órát tudjanak tartani, ami mellett, hogy természetesen a gyermeknek megfelelő és tartalmazza a korai fejlesztés alapelveit, a hallgató számára is jelentsen pozitív élményt. Fontosnak tartom a szakmához való „kedvcsinálást”, hogy úgy érezzék, jó úton vannak. Természetesen arra is hasznos ez a néhány hét, hogy megtapasztalják, tényleg ez a terület-e az övék, és dönteni tudjanak.

Időnként adódik olyan helyzet, hogy a két hallgató együtt tud órát tartani. Jó lehetőség válik így a teammunka megtapasztalására, az egymás segítségét, a közös munkát lehet ekkor gyakorolni. Másik teammunka megtapasztalási lehetőség, amikor a gyermek nem hajlandó a hallgatóval „dolgozni”, és vissza kell vennem az óra vezetését. Ilyenkor is megkérem a hallgatót, hogy maradjon bent az órában és segítségével próbáljon visszakapcsolódni.

Az órákon kívül ennek a gyakorlatnak több járulékos feladata, célja is megjelenik. Az egyik az intézményi jelenlét megszokása, a tér és idő strukturálásának sajátosságaival való megismerkedés. Lehetőség szerint törekszünk bevonní a hallgatókat a foglalkozások előkészítésébe, az eszközök kiválasztásába. A szoros időbeosztáshoz való alkalmazkodás is fontos megtapasztalás a korai fejlesztés színterén. A másik terület a szakmai kommunikációval való megismerkedés. Bevezetjük a hallgatókat a kollégákkal és a szülőkkel való kommunikációba, a szerepeknek megfelelő viselkedési attitűdökbe.

Tapasztalatok a terepgyakorlatok során

A korai fejlesztés színterére egyesével érkeznek a hallgatók terepgyakorlatra. A kora gyermekkori intervenció sajátosságai nagy teret adnak a személyes tapasztalatszerzésre, a reflektív munkára. Az itt töltött idő elegendő ahhoz, hogy megismerjék a legkisebkekkel való munkát, és elegendő saját élményt szerezzenek. Ennek az időnek általában van egy jól kirajzolódó íve. Mindez az önismeret útja is, amelyben a kezdeti elképzelések sokszor hullámvölgyeken és felíveléseken keresztül vezetnek. Jó látni és megélni a hallgatókkal azt az utat, amit bejárnak, ahogyan a kezdeti bizonytalanságból érett „szakemberpalántákká” válnak.

Sajátos dolog, hogy szinte mindig együtt vagyunk a szülőkkel is, így a velük való kapcsolat alakítása is tudatosodik az itt töltött idő során. A szülők általában nagyon nyitottak a hallgatók irányában, de tiszteletben kell tartani, ha valaki szeretne négy szemkört kommunikálni. A korai intervenciót teammunkában végezzük, amelybe az aktuális lehetőségeink mértékében törekszünk bevonní a hallgatót. Ha van rá mód, egy-egy esetkonzultáción is részt tud venni.

Mindezekon kívül az adminisztrációs feladatokba is betekintést nyújtok, illetve bemutatom a korai fejlesztés protokollját. Mivel sok időt töltünk együtt, több olyan téma merül fel, ami nem képezi szorosán az elméleti oktatás részét. Ilyenkor szakirodalmi ajánlást szoktam tenni, vagy néhány mondatban elmondom a lényegét. Ilyen téma pl. egy-egy fejlesztési módszer, kutatás, innováció, illetve akár etikai kérdések is.

GYAKORLATVEZETÉS AZ ÓVODAI NEVELÉS TERÜLETÉN

Általános irányelvek

Az óvodai szintéren a fejlesztés és egyben a hallgatói gyakorlat fókuszja is a csoportos fejlesztésen van. A közösségi lét megtapasztalása és a közösségi szabályok megtanulása a gyermekek szocializációjának és életútjának elemi és meghatározó lépései. A közösségben való foglalkoztathatóság kialakítása nemcsak a jövőképre van pozitív hatással, hanem a jelenben, a családi rendszeren belül is segíti és támogatja a mindennapokat. Gyakorló pedagógusként is kihívást jelent és megújuló kreatív megoldásokra ösztönöz az a törekvés, hogy a gyerekek egyéni fejlesztésének szempontjai és a csoportos élet szempontjai összehangoltan valósuljanak meg. Mivel a gyerekcsoportok összetétele általában meglehetősen heterogén, a kompromisszumkeresés az egyéni érdekek és szempontok között sokszor küzdelmes és állandóan alakuló folyamat. Alapvetően a különböző igényű és szükségletű gyermekekkel törekszünk olyan csoportlétkört és keretrendszert kialakítani, amely lehetővé teszi a csoportos foglalkoztathatóságot, mégis egyénre szabottan figyelembe veszi a nagyfokú egyéni különbségeket.

Az óvodai csoport köré szerveződő team munkába a hallgatóknak kellő körültekintéssel és komplex látásmóddal kell bekapcsolódniuk. Ez zömében újszerű tapasztalat, melyet az évközi gyakorlatok során nagymértékben, terepgyakorlaton egyre csökkenő mértékben a gyakorlatvezető moderál. A felnőtt kollégákkal (gyógypedagógus, gyógypedagógiai asszisztens, dajka) zajló interakciók minősége, a kommunikációs határpontok betartása a munkatársak és hallgatók között a közös gyakorlati munka része. Elsősorban a gyermekek szempontjainak középpontba helyezése mentén gyakorlatvezetői feladat a sokszereplős helyzetek moderálása. Cél, hogy a hallgatók egyre nagyobb önállóságra tegyenek szert úgy, hogy közben a többi résztvevő szempontjai is érvényesülni tudjanak.

Gyakorlatvezetői feladat a hallgatók interakcióinak támogatása és erősítése, elsősorban a gyermekek, de a hallgatótársak és munkatársak irányában is. A másikhoz való kapcsolódás szándéka, minősége a gyakorlatvezető felé is tükröt tart. A megeremtetődő kapcsolati hálóban megélt tapasztalatok folyamatos megújulásra és önreflektivitásra ösztönöznek.

Tapasztalatok szakpedagógiai gyakorlatok során

A hallgatók a szakpedagógiai gyakorlatokra, mint első gyakorlati szintérre érkeznek az óvodába. Zömében arról számolnak be, hogy nem volt még értelmileg akadályozott gyermekkel személyes tapasztalatuk, csoportos helyzetben különösképpen. A hallgatók részéről a nyitott érdeklődés mellé sok esetben szorongás és illuzórikus elképzelések társulnak. Az évközi gyakorlat célja a gyermekcsoport sajátosságaival való megismerkedés, a csoportos foglalkoztathatóság kereteinek és lehetőségeinek megtapasztalása. A szerzett tapasztalatok szakmai szűrőn keresztül való tudatos elemzése a leghangsúlyosabb feladata az első gyakorlatnak. Fontos, hogy a hallgatók a megtapasztaltak alapján magukról szerzett – sok esetben újszerű – információt beépítsék szakmai vagy egyéni énképükbe. Számtalanszor tapasztalunk újszerű felfedezéseket, melyeknek megélése és másokkal való megosztása fontos momentum a szakmai orientálódásban és fejlődésben. A hallgatók 3-4 fős kiscsoportokban érkeznek a gyakorlatra, ami lehetőséget teremt kooperációs helyzetek kipróbálására. Sokat lehet profitálni a különböző szerepkörben aktivizált hallgatói jelenlétből, ami a hallgatótársat kiegészítő, támogató vagy irányító szerepek arzenálját jelenti. Ahhoz, hogy az együttműködés megvalósulhasson, a hallgatók közös munkájának moderálására van szükség, amit a támogató, elsősorban nem a kritikára fókuszáló légkör és kommunikációs helyzetek tudnak megteremteni. A gyakorlati napokon a csoportban töltött idő után megbeszélést

tartunk. A hallgatókkal való munkafolyamat fontos része a csoporton belül megtapasztaltak megbeszélése, azokra való reflektálás, valamint az előttünk álló következő pedagógiai feladat közös megvitatása. A hallgatók a pedagógiai programunkban megjelölt heti témák mentén haladva, az óvodai élet rutinjába belekapcsolódva tartanak foglalkozásokat. Egy gyakorlati napon általában két hallgató szokott irányító szerepet kapni, megbeszélés és az aktuális helyzet mérlegelése mentén a többi hallgató tervezetten kiegészíti, segíti a foglalkozás megvalósítását. A feldolgozási forma és szerepkörök tisztázása után közösen megvitatjuk, hogy az adott témát ki milyen módon dolgozná fel az adott gyermekcsoporttal. Fontosnak tartom az aktuálisan nem érintett hallgatók bevonását is a munkafolyamatba. Azon túl, hogy színesíti és tágra nyitja a sokféle ötlet a feldolgozási lehetőségek tárházát, szakmai kérdések megvitatására is nagyon életszerű kiindulópontot jelent. Egy felmerült ötlet megvalósíthatóságának mérlegelése, az ötletek adaptálása az adott gyermekcsoporthoz nagyon termékeny folyamat.

A hospitálási alkalom után a megbeszéléseken a foglalkozást tartott hallgató osztja meg reflexióit, kitérve a szubjektív elemekre is, saját megélésre. Ezután a hallgatótársak fogalmazzák meg meglátásaikat a megtartott foglalkozással kapcsolatban, majd gyakorlatvezetőként reflektálok a látottakra. A gyakorlat végén, az utolsó megbeszélésünkön kérem a hallgatókat, hogy fogalmazzák meg, mi az a szakmai vagy egyéni belső megélés, amit magukkal visznek a gyakorlatról, amiről úgy gondolják, akár kihatással lesz a szakmai jövőkéjükre. Nagyon tanulságos és sokszínű, többféle előjelű visszajelzések szoktak elhangozni a színtérre, csapatmunkára, pedagógiai attitűdre, a gyermekek viselkedés megnyilvánulásainak értelmezési lehetőségeire, pedagógiai megoldásokra, belső bizonytalanságra vagy felfedezett saját erősségekre vonatkozóan.

A hallgatók személyesen és csoport szinten is visszajelzést kapnak az együttműködés minőségéről. Üdítő élmény, hogy minden hallgatói csoport más és más jellemzőkkel körülírható, eltérő hangulatot és hatást generál a gyermekcsoportban és a gyakorlati munkafolyamat során. A visszajelzések során a személyességre törekszünk a saját kompetenciahatárainkon belül. A gyakorlatvezető feladata értékelni a hallgató munkáját, de nem feladata minősíteni és véleményezni a szűken vett szakmai meglátásokon túl a hallgató személyiségét. A szakmai munkát természetesen a személyiségvonások is nagymértékben meghatározzák. A gyakorlatvezetői visszajelzésben az erősségek kiemelése a hangsúlyos, ugyanakkor törekszem nyitott kérdésekkel reflektív meglátások felé ösztönözni a hallgatókat.

Tapasztalatok terepgyakorlatok során

Szakmai terepgyakorlatra a hallgatók tudatos döntés mentén érkeznek, ők jelölik meg a szakirányon a számukra leginkább preferált intézményi színteret. Mindez feltételezi, hogy alkalmasnak érzik magukat ezen a területen, az erősségeikkel összhangban állnak azok az elvárható képességek, amelyek a színtéren való munkához szükségesek. A terepgyakorlat során a munkafolyamatot és a személyes kapcsolatot természetesen az időbeliség és a létszám módosítja az évközi gyakorlathoz képest. Az 5-6 héten keresztül zajló gyakorlaton egy vagy két fő vesz részt, lehetővé téve az intenzív közös munkát. A személyes interakciók folyamatossága miatt a hallgatóval szoros, reflektív viszony alakulhat ki. A páros terepgyakorlat egy újabb rétegét jeleníti meg a hallgatókkal folytatott munkának. Egyrészt lehetőséget teremt kooperatív, gazdagító helyzetek megvalósítására a hallgatótársak között, másrészt a gyakorlatvezető felé újabb kihívást támaszt a hallgatók között esetlegesen felmerülő konfliktus, szakmai egyenetlenség kezelése. Önmagában a hallgatótárs jelenléte és az általa megvalósított pedagógiai helyzetek minősége is reflektív tükröt tart az egyén felé, amely elsősorban fejlődési lehetőség, de ugyanakkor frusztráció forrása is lehet.

Gyakorlatvezetőként a fókusz a közös munka eredményességére kell irányítani, esetlegesen moderálva a hallgatótársak között zajló nem konstruktív kapcsolati dinamikát.

A gyakorlat értékelése sokszor nehéz helyzetet teremt, hiszen a szakmai reflexión túl a gyakorlaton nyújtott teljesítmény személyiségre vonatkoztatott elemei is szerves részét képezik az összképnek. Az értékelésnél ugyanakkor fontos irányelv, hogy objektivitásra törekedjen, a hallgatótársakkal szemben is következetes, méltányos legyen, mégis tükrözze az egyéni sajátosságokat. A szakirányos útmutató kellő segítséget jelent az értékelési szempontokhoz és a számszerűen is kifejezhető eredményhez. A gyakorlat értékelése során vannak objektíven megragadható, kifejezhető részek, melyek a szűken vett szakmaiságra vonatkoznak. Ugyanakkor a hallgató egyéni képességei, rátermettsége, affinitása nagymértékben befolyásolja és meghatározza a szakmai munkát, mégis nehezen véleményezhető, legfőképpen számszerűsíthető. Kihívást jelent a hallgatók felé a saját kompetenciahatárainkon belül reális, mégis konstruktív visszajelzést adni, ami valóban egyénre szabott, de semmiképpen sem személyeskedő. Ehhez való megérkezés elemi feltétele a hallgatókkal megeremtődő pozitív légkör, amely során a saját tapasztalatok mentén zajló önismereti folyamat támogatása és kifejeződése is teret kap. Amennyiben a hallgató reálisan tudja látni magát a megtapasztalt helyzetek tükrében, még ha a sikeresség szempontjából ez nem is olyan kedvező, termékenynek ítéljük meg a folyamatot. Bízunk benne, hogy a pálya iránti elkötelezettségét megerősítve, az egyén számára megfelelő szintér vagy fejlődési irányvonalak felé orientálódva fejezi be a hallgató a gyakorlatát.

Köszönetnyilvánítás

Befejezésként ezúton köszönetet szeretnénk mondani mindazoknak, akik részt vettek ennek az intézménynek a létrejöttében, akik formálták és alakították azt a gyógypedagógus nemzedéket, amelynek mi is tagjai vagyunk. Reméljük, hogy azt a szemléletet, amit kaptunk tőlük, tovább tudjuk adni az új generációknak, akik a megszerzett tapasztalataikat a saját jelenük kihívásaihoz formálják.

IRODALOMJEGYZÉK

- Hatvani A., Budaházi-Mester D. & Héjja-Nagy K. (2005). *Tanári személyiségfejlesztés és attitűdformálás*. Eszterházy Károly Főiskola, Eger. Utolsó letöltés: 2021.04.10. URL: https://uni-eszterhazy.hu/hefoppalyazat/tanszemfejl/plyaszocializci_folyamata.html
- Kovács K. (2015). Mentori kompetenciák, szerepek, tevékenységek egy vizsgálat tükrében. In Arató F. (szerk.). *Horizontok II. A pedagógusképzés reformjának folytatása*. (pp. 89–99). Utolsó letöltés: 2021.04.10. URL: <http://kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/06-Arato-Ferenc-szerk-Horizontok-pte-btk-ni-2015.pdf>
- Kovács K. & Fáyiné Dombi A. (2015). Mentortanár szakos hallgatók mentorképe, mentorszerep-felfogása. In Torgyik J. (szerk.) (2015). *Százarcú pedagógia*. (pp. 319–331). International Research Institute, Komárno. Utolsó letöltés: 2021.04.10. URL: http://www.irisro.org/pedagogia2015_januar/63KovacsKrisztina-FayneDombiAlice.pdf
- Rosta K. (szerk.) (2006). *Egy negyedszázados nevelő-fejlesztő munka tapasztalatai*. Logopédia Kiadó, Budapest.

From touching to teaching

The experience of practice leaders of the professional practice of students specializing in the pedagogy of people with intellectual disability while in early childhood development and in the nursery practice within the framework of the Eötvös Loránd University Practice Nursery and EGYMI.

ABSTRACT

In our institution, within the framework of the Eötvös Loránd University Practice Nursery and EGYMI, we would like to provide an insight into the organizational and content framework of the professional practice of students specializing in the pedagogy of people with intellectual disability. One of the important stages of career socialization is vocational training, one of the pillars of which is the acquisition of practical knowledge. The special pedagogical and field practice of the students takes place in our institution in the field of early development and nursery education. The focus of our paper is to share our experience as a practice leader in this area. Institutional procedures, organizational frameworks and related experiences are presented. We share our experience as a practice leader in this field, the challenges inherent in the situation and the opportunities for development. We cover the possibilities of practice leading tested during the pandemic, we summarize the main issues that emerged during the student practice.

Keywords: career socialization, institutional protocol, practice leader's insights, reflection, self-knowledge.

Érintéstől a tanításig

A cikkben a gyakorlatvezetés tapasztalatáról írunk.

A cikk fontos információkat tartalmazó írást jelent, ami mindenki számára elérhető.

A főiskolán és egyetemen hallgatók tanulnak.

A hallgató az a diák, aki tanulni jár az egyetemre.

A hallgatók a tanulás mellett gyakorlatra is járnak.

Mi a gyógypedagógiai gyakorlatról írunk.

A gyakorlaton a hallgatók a gyermekeket tanítják.

A gyakorlatokat vezetőtanárok vezetik.

A vezetőtanárok munkáját bemutatjuk.

Intézményünk neve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Gyakorló

Óvoda és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény.

Az intézményben korai fejlesztést és óvodai nevelést végzünk.

A korai fejlesztés a babák tanítását jelenti.

A fejlesztés játékokkal történik.

Az óvodában több gyermek van egy csoportban.

Sokat tanulnak a gyermekek a környező világról.

Értelmileg akadályozott gyermekekkel foglalkozunk.

Gyógypedagógus hallgatók jönnek gyakorlatra.

A hallgatók gyakorlatát mutatjuk be értelmileg akadályozott gyermekekkel.